

Obchody Światowego Dnia Zdrowia w 2021 roku – zarządzanie stresem i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu

Strategie radzenia sobie ze stresem

w kontekście problematyki uzależnień

14 maja 2021

Bogumiła Koman, Krzysztof Łachmańczuk

Pojęcie stresu

Pojęcie stresu w 1926 roku po raz pierwszy wprowadził do nauk o zdrowiu H. Selye. Stres według niego to „nieswoista reakcja organizmu na wszelkie stawiane mu żądania”, nazwał go zespołem ogólnego przystosowania lub zespołem stresu biologicznego.

Pojęcie stresu c.d.

Stres to stan mobilizacji organizmu, który pojawia się w sytuacji trudnej. Sytuacja jest trudna wtedy, gdy dana osoba ją tak ocenia. Niejednokrotnie jest ona wytworem psychiki tej osoby, np. nie zawsze słusznych wyobrażeń, oczekiwań i przewidywań.

Pojęcie stresu c.d.

- **R. S. Lazarus, S. Folkman** definiują stres jako określoną relację między osobą, a otoczeniem, która **jest oceniana** przez nią jako obciążająca lub przekraczająca jej zasoby i zagrażająca jej dobrostanowi.
- Stres najprościej można zdefiniować jako **reakcję organizmu** w odpowiedzi na wydarzenia, które zakłócają jego równowagę, obciążają lub przekraczają nasze zdolności do skutecznego poradzenia sobie.

Stresory

- Wspomniane wydarzenia zakłócające określamy jako **stresory**. Ich źródło może być zarówno fizyczne (np. hałas, przeludnienie, choroby, katastrofy naturalne), społeczne (np. brak zatrudnienia, ciąża i poród, problemy rodzinne, utrata ukochanej osoby, przestępczość), jak i osobiste – wewnętrzne (np. trudne emocje, niskie poczucie wartości itp.).

Stresory c.d.

Stresory mogą też się różnić pod względem siły oddziaływania.

Najsłabsze z nich można określić jako zwykłe, **codzienne utrapienia**. Pomimo niewielkiej „siły rażenia” mogą być problematyczne ze względu na swoją powszechność (np. przebita opona, spóźnienie, konflikt z przełożonym).

Kolejny poziom to **stresory poważne**, charakteryzujące się związkiem z tzw. zmianami życiowymi. To okoliczności o charakterze życiowego przełomu, jak wejście w związek małżeński, zmiana pracy czy narodziny nowego członka rodziny.

Stresory c.d.

Ostatni poziom to **stresory katastrofalne**, cechujące się oddziaływaniem na całe grupy ludzi w dramatyczny sposób (np. wojny, katastrofy naturalne, zamachy terrorystyczne), uderzające w najbardziej podstawowe ludzkie potrzeby i wartości, jak życie czy bezpieczeństwo. Nie mamy na nie wpływu, a stres który im towarzyszy ma zwykle ekstremalny, niekiedy traumatyczny wymiar i może pozostawiać długotrwały ślad psychiczny ([Zespół stresu pourazowego](#) - PTSD).

Stresory

Stresory

**dramatyczne
wydarzenia o
rozmiarach
katastrof,
obejmujących całe
grupy**

**poważne wyzwania
i zagrożenia
dotyczące jednostek
lub kilku osób,
ważne wydarzenia
życiowe**

**drobne, codzienne
utrapienia
(niemożność
znalezienia
potrzebnej rzeczy,
zdążenia na czas,
nieporozumienia w
rodzinie)**

Pandemia COVID-19

stresor o charakterze katastrofalnym

- Jeszcze do niedawna stresory o charakterze katastrofy wydawały nam się czymś bardzo odległym. Wojny, zamachy - to były raczej tragiczne wiadomości z mediów.
- Dzisiaj całe nasze społeczeństwo zarówno w kraju, ale też w Europie i na świecie doświadcza tego rodzaju stresu.
- Jego skutki będą długo odczuwalne, dlatego już dziś musimy uczyć się im zapobiegać i radzić sobie z takim stresem na tyle, ile możemy.

Rodzaje stresu

Stres – dobry czy zły?

- Stres wcale nie musi się jedynie wiązać z wydarzeniami negatywnymi. Randka, święta, awans, ślub czy duża wygrana w grach losowych to także potencjalnie poważne stresory.
- **Istotą stresu jest więc nie tyle obecność wydarzenia przykrego, co konieczność zaadaptowania się, przystosowania do nowej sytuacji stanowiącej wyzwanie, wymagającej zmiany by odzyskać równowagę.** Im większa konieczność adaptacyjnej zmiany, tym potencjalnie większy stres. Z tego też względu badacze omawianego zjawiska dzielą niekiedy stres na dwie podkategorie:
  - stres „negatywny” – tzw. **dystres**, który może nas dezorganizować, rodzić poczucie zagrożenia i pogarszać skuteczność,
  - oraz stres „pozytywny” – **eustres**, który może dodawać energii, motywować, ekscytować.

Stres – dobry czy zły?

Stres jest naturalną, nieuniknioną częścią naszego życia – normalną reakcją biologiczną każdego organizmu, normalnym fizjologicznym zjawiskiem związanym z procesami życia.

Brak reakcji stresowej oznacza śmierć organizmu. Stres towarzyszy każdemu z nas. Jest naturalną reakcją na codzienne wyzwania i życiowe zmiany – nie tylko negatywne, ale i pozytywne.

Objawy silnego stresu

➤ **Psychiczne:**

puszka w głowie, pogorszenie i luki w pamięci, trudności z koncentracją uwagi, trudności w podejmowaniu decyzji, poczucie bezradności, bezsilności, kłopoty ze snem, obsesyjne trzymanie się pewnych pomysłów...

➤ **Fizjologiczne:**

płatki, przyspieszony oddech, suchość w ustach i gardle,
częste oddawanie moczu,
ból pleców, szyi i innych części ciała,
zaburzenia menstruacji, bóle głowy,
częste przeziębienia
podwyższone tętno, skoki ciśnienia,
wzrost napięcia mięśniowego,
odczucie chłodu lub gorąca, pocenie się, problemy gastryczne....

Objawy silnego stresu

- **W sferze zachowań:** trudności z mówieniem, impulsywność, drżenie, tiki nerwowe, wysoki i nerwowy śmiech, zgrzytanie zębami, częstsze uleganie wypadkom, intensywne palenie papierosów, picie dużych ilości alkoholu, używanie narkotyków, nieuzasadnione zażywanie leków, zmiany w odżywianiu, inne „nerwowe” zachowania...
- **W sferze emocji:** lęk, rozdrażnienie, depresja, zamykanie się w sobie, nerwowość, złość, zakłopotanie, niepokój, strach, przerażenie, gniew...
- **W sferze „filozofii życiowej”:** bezradność, kwestionowanie wartości, bezosobowe podejście do wykonywanych zadań...

Optymalny poziom stresu

- Pewien optymalny poziom stresu jest niezbędny dla efektywnego funkcjonowania człowieka. Gdy pojawia się czynnik, który wywołuje stres, organizm człowieka reaguje dwojako: walczy z nim albo ucieka. Trzeba jednak wiedzieć, że do prawidłowego funkcjonowania człowiekowi jest potrzebny optymalny poziom stresu.

Skutki optymalnego poziomu stresu

- odprężenie fizyczne i jednoczesny przyływ energii
- świadomość dobrej formy i właściwego funkcjonowania
- wyostrzona uwaga
- wiara w siebie
- szybki refleks
- zainteresowanie
- zaangażowanie
- łatwość realizacji zadań

Skutki zbyt niskiego poziomu stresu

- poczucie znudzenia i beużyteczności
- brak zainteresowań i zaangażowania
- proste zajęcia stają się bardzo trudne
- przekonanie że wszystko jest bez sensu
- odpływ energii
- depresja

Radzenie sobie ze stresem

Stres sam w sobie nie jest ani dobry, ani zły.

Nie ma złych uczuć – złe bywają sposoby reagowania na różne sytuacje wynikające z braku umiejętności radzenia sobie z emocjami.

Mamy prawo do przeżywania różnych emocji.

Radzenie sobie ze stresem

- **duża czujność/silne unikanie:** jednostka jest w stanie radzić sobie, zarówno wykorzystując informacje o sytuacji stresowej, jak i chroniąc się przed takimi informacjami
- **duża czujność/słabe unikanie:** radzenie sobie dzięki przetwarzaniu informacji
- **mała czujność/silne unikanie:** radzenie sobie przez unikanie informacji
- **mała czujność/słabe unikanie:** predysponuje do generalnie małej aktywności zaradczej

Koncepcja N. S. Endler, J. D. A. Parkeg

Endler i Parker zakładali, że działania zaradcze, jakie człowiek podejmuje w konkretnej sytuacji stresowej, są efektem interakcji zachodzącej pomiędzy cechami sytuacji a stylem radzenia sobie, charakterystycznym dla danej jednostki. **Styl (strategia) radzenia sobie** jest tu rozumiany jako typowy dla danej jednostki sposób zachowania w różnych sytuacjach stresowych.

Style – strategie radzenia sobie ze względu na cel

Strategia skoncentrowana na emocjach

Styl ten charakterystyczny jest dla osób, które w sytuacjach stresowych mają tendencję do koncentracji na sobie, na własnych przeżyciach emocjonalnych, takich jak: złość, poczucie winy, poczucie krzywdy, gniew, rozpacz, smutek, napięcie. Osoby te mają także tendencję do myślenia życzeniowego i fantazjowania.

Redukują napięcie poprzez płacz, krzyk, izolowanie się, gwałtowne ruchy będące próbą wydatkowania nagromadzonej energii (walenie pięścią w stół, trzaskanie drzwiami, rzucanie przedmiotami itp.).

Style – strategie radzenia sobie ze względu na cel

Strategia skoncentrowana na unikaniu

Osoby charakteryzujące się tym stylem w sytuacjach stresowych wykazują tendencję do **wystrzegania się** myślenia, przeżywania i doświadczania tych sytuacji.

Styl ten może przyjmować różne formy:

- angażowanie się w czynności zastępcze, np. oglądanie telewizji, objadanie się, myślenie o sprawach przyjemnych, wyjście do kina, surfowanie w sieci, porządki w szafie, sprząatanie itp.
- poszukiwanie kontaktów towarzyskich

Style – strategię radzenia sobie ze względu na cel

Strategia skoncentrowana na unikaniu c.d.

poprzez. używanie różnego rodzaju środków psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, NŚP, leki).

Ze względu na nasze doświadczenie zawodowe obserwujemy, że używanie ŚP zwykle **nie** jest **pierwotną** przyczyną problemów, jakie pojawiają się w związku z tym, a raczej **skutkiem** wcześniejszych doświadczeń naszych pacjentów. Stereotypy, przekonania, przekazy rodzinne, środowiskowe i medialne uczą od najmłodszych lat, że przysłowiowa „lampka wina” czy „kieliszek koniaku” pomaga w tym, żeby się odstresować. Wśród młodzieży króluje pogląd, że marihuana to doskonały sposób na „wyluzowanie”.

Pierwsze doświadczenia z tym związane zdają się potwierdzać taki pogląd, co powoduje chęć stałego stosowania takiej metody na stres czy problemy, poprzez unikanie nieprzyjemnych myśli czy emocji (co nie rozwiązuje problemu i nie redukuje przyczyny stresu, a jednocześnie odsuwa potrzebę zastosowania strategii bardziej konstruktywnej).

Style – strategie radzenia sobie ze względu na cel

Strategia skoncentrowana na problemie (zadaniu, rozwiązaniu)

Charakteryzuje osoby, które w sytuacjach stresowych podejmują wysiłki zmierzające do rozwiązania problemu, poprzez poznawcze przekształcenie lub próby zmiany sytuacji. Próbują zrozumieć istotę problemu, szukają rozwiązań, a także pomocy u innych.

Nacisk położony jest na zadanie lub planowanie rozwiązania problemu.

Jak walczymy ze stresem?

Niezwykle ważne jest, abyśmy zdali sobie sprawę, że jesteśmy odpowiedzialni za swój własny poziom stresu. Bardzo często jest on związany ze sposobem, w jaki myślimy o świecie.

Nauczmy się kontrolować poziom stresu - zwiększać go, gdy potrzebujemy pobudzenia, i obniżać, gdy czujemy się przytłoczeni nim.

Techniki redukcji stresu

METODY ŚRODOWISKOWE

- obniżanie rangi wydarzenia (wyobrażenia)
- redukowanie niepewności (wiedza)
- słuchanie uspokajającej i relaksującej muzyki

TECHNIKI UMYSŁOWE

- relaksacja wyobrażeniowa
- racjonalne, pozytywne myślenie
- przypominanie sobie pomyślnych wydarzeń i osiągnięć
- autosugestia (autohipnoza)

Techniki redukcji stresu

TECHNIKI FIZJOLOGICZNE

- relaksacja mięśniowa
- medytacja
- joga
- relaksacja oddechowa

Profilaktyka

- **Porozmawiaj z kimś, kto naprawdę ma ochotę cię wysłuchać** - nie udawaj kogoś, kto nie może się mylić ani okazywać słabości. Pozwól sobie pomóc, pomagaj innym. Nie bądź sam.
- **Nie staraj się być perfekcjonistą** - każdy popełnia błędy. Nie musisz wszystkiego robić bezbłędnie.
- **Miej czas właśnie dla siebie** - zrób sobie przyjemność - tak jak lubisz.
- **Nie bój się objawów stresu** – naucz się radzić sobie z nimi i przeciwdziałać im.
- **Stosuj techniki relaksacyjne** - może to być joga, medytacja czy proste kontrolowanie oddechu. Sprawiają, że poczujesz się wyciszony i spokojny (ale musisz być systematyczny)

Profilaktyka

- **Zdrowo się odżywiaj** - pamiętaj, że istnieje związek między fizyczną i psychiczną stroną człowieka. Unikaj używek; papierosów, kawy, alkoholu.
- **Uprawiaj sport** - ćwiczenia fizyczne są niewątpliwie dobrym sposobem na okiełznanie stresu.
- **Naucz się lepiej gospodarować czasem** - sporządzaj plan dnia, tygodnia, spis rzeczy, które masz do załatwienia bardzo pilnie i takich, które mogą jeszcze poczekać.
- **Rozwijaj w sobie poczucie humoru** - stare przysłowie mówi, że śmiech to zdrowie. Jest w tym dużo racji.

Profilaktyka

- **Stawiaj sobie realistyczne cele** – ustal, co chcesz osiągnąć i w jakim czasie. Sporządź plan działań, ale nie bądź dla siebie zbyt wymagający.
- **Dostrzeż swoje dobre strony i swoje możliwości.**
- **Dostrzeż dobre strony rzeczywistości.**
- **Nie troszcz się o rzeczy, na które nie masz wpływu** - nie jesteś w stanie wpłynąć na pogodę, ani na zaprzestanie wojen na świecie. Pozwól, by życie toczyło się samo, a ty koncentruj się tylko na tym, nad czym masz władzę.
- **Utrzymuj kontakt z naturą** - pachnący świeżością las i śpiew ptaków może dostarczyć ci energii.

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ

Zapraszamy do kontaktu:

„Powrót z U” Szczecin

ul. Klonowica 1a

tel. 91 48 88 355

Bogumiła Koman – specjalista psychoterapii
uzależnień

Krzysztof Łachmańczuk – instruktor
terapii uzależnień, terapeuta rodzinny